

νά ἐρμηνευθῆ κατά πολλοὺς τρόπους καὶ δύναται καὶ καταχρηστικῶς νὰ ἐφαρμοσθῆ.

...Ἐπρέπε νὰ ἐφαρμοσθῆ, καὶ αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐκάστοτε ἀντιπροσωπείαν τοῦ Ἔθνους νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τὰς Κυβερνήσεις νὰ ἐκτελῶσι τοὺς κειμένους νόμους καὶ διατάγματα. Ἄλλως καὶ οἱ θεσμοὶ τοῦ Συντάγματος καταπατοῦνται, καὶ ἡ πεποιθήσις μου εἶναι ὅτι πολὺ ὀλίγον ἐλειτούργησε τὸ Σύνταγμα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς θεσπίσεως αὐτοῦ.

...Κινδυνεύει ἡ γλῶσσα τοῦ ἐπισήμου Κράτους, κύριοι, ἐάν, ἀφοῦ δημοκρατούμεθα, ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι νομίζουσιν ὅτι, ἀφοῦ ἐκάστη ψήφος καὶ τοῦ τελευταίου ἀγρότου ἀκόμη βαρύνει ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ Ἔθνους, νομίζουσιν ὅτι πρέπει ὡς τάχιστα νὰ μορφωθῆ αὐτὸ τὸ Ἔθνος, καὶ ἐπειδὴ ἐσχημάτισαν τὴν γνώμην ὅτι ἀφοῦ αὐτὸ δύναται νὰ γίνῃ μόνον δι' ἑνὸς ὀργάνου συνεννοήσεως κοινοῦ, καὶ ἀφοῦ ἐπίσθησαν ὅτι διὰ νὰ ὑπάρχῃ τοιοῦτον ἕν ἐκ τῶν δύο πρέπει νὰ συμβῆ, ἢ νὰ ὑψώσῃ κανεὶς ὀλόκληρον τὸ ἐπίπεδον τοῦ Ἔθνους τῶν 8 ἢ 10 ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων εἰς τὸ ὕψος, εἰς ὃ εὕρισκεται ἡ μεμορφωμένη τάξις, ὥστε νὰ δύναται νὰ γίνῃ ἢ ἀπαιτουμένη ἀνταλλαγὴ ἰδεῶν, αἰσθημάτων— τὸ ὅποιον εἶναι ἀνθρωπίνως ἀδύνατον, καθὼς τὸ λέγει ὁ Κοραῆς, διότι τὴν γλῶσσαν ἑνὸς λαοῦ δὲν κατῴρθωσε κανεὶς τύραννος νὰ μεταβάλῃ—ἀφοῦ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, ἐπίσθησαν ὅτι δὲν ὑπάρχει παρὰ ὁ ἄλλος τρόπος τῆς βαθμιαίας ἀνυψώσεως ἀφ' ἑνὸς τῆς γλῶσσης τοῦ λαοῦ, καλλιέργειας τῆς γλῶσσης τοῦ λαοῦ, ἀποκαθάρσεως αὐτῆς, καὶ ἐξ ἄλλου μιᾶς προσαρμοσεως βαθμιαίας καὶ αὐτῆς τῆς νῦν ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας θεωρουμένης ὡς ἐπισήμου γλῶσσης, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ ἡ ποθουμένη συνάντησις, τὸ ποθούμενον μίγμα ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον θὰ ἀποτελέσῃ τὴν μίαν γλῶσσαν τοῦ Ἔθνους, ἡ ὁποία θὰ ἔχῃ ἐν ἑαυτῇ ὀλόκληρον τὴν κληρονομίαν τοῦ παρελθόντος, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ καλλιτέρα περγαμηνὴ καὶ ἡ λαμπροτέρα καὶ ἡ ἀφθαρτοτέρα περγαμηνὴ τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, κύριοι.

...Δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ἐκ τῶν βι-

βίων δύναται νὰ μάθῃ καὶ εἰς ξένος ἄνθρωπος, ἀλλ' ἡ γλῶσσα ἡ παραδοθεῖσα ἀπὸ πατρός εἰς υἱὸν διὰ τῶν αἰώνων.

...Καὶ δι' αὐτῆς τῆς γλῶσσης μόνον εἶναι δυνατὸν ὄχι μόνον νὰ φωτισθῆ ἡ διάνοια τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ νὰ μορφωθῆ ἡ καρδιά του, νὰ μάθῃ νὰ θυσιάσῃ ἐν μέρος τοῦ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ὑπαρχόντων του ἐν ἀνάγκῃ διὰ τὸ κοινὸν καλόν, νὰ μάθῃ τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει πάντοτε, διότι ἡ ἐνέργεια τοῦ σχολείου εὐτυχῶς ἔμεινε μόνον ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ καὶ δὲν ἔθιξε τὰ μυχιαίτατα αὐτοῦ. Ἀλλά, κύριοι, ἐκεῖνοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπέδρασαν ἐπὶ πλειότερον χρόνον τὰ σχολεῖά μας, ἔφερον τὴν εἰκόνα, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἐκτετυλιγμένην ἐνώπιον ἡμῶν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα, ἔχομεν τὰς καταχρήσεις, ἔχομεν τὰς ψευδεῖς καταμηνύσεις, ἔχομεν τὰς συκοφαντίας.

— Ὁ κ. Λ. Μελετόπουλος ὁ μικρότερος γιὸς τοῦ Ἀρεοπαγίτη καὶ Γαριβαλδινός, μᾶς δηγήθηκε ἔτσι τὸ θάνατό του. Ὁ κ. Ρώμας στὴ μάχῃ τοῦ Δρίσκου διάταξε τὸ Μαβίλη νὰ πάει μὲ τὸ λόχο του νὰ πιάσῃ ἕνα ψήλωμα. Ὁ Μαβίλης τράβηξε τὸ σπαθὶ του, διάταξε «ἐμπρός!» καὶ ἀρχίνας νὰ βαδίζει ὀλόρθος καὶ μὲ περπατησιὰ ἤρεμην, καθὼς τὸ συνήθιζε πάντα, ἐνῶ οἱ σφαῖρες πέφτανε γύρω του βροχὴ καὶ οἱ ἄντρες του προχωροῦσαν σκυφτοί, γὰρ νὰ φυλάγουνται. Μόλις εἶχε προχωρήσει λίγο καὶ μιὰ σφαῖρα τοῦ τρυπάει τὰ μάγουλα, σπάζοντάς του τὰ δόντια. Ὁ Μαβίλης κλονίστηκε καὶ μερικοὶ ἄντρες τρέξαν καὶ τὸν πήρανε στὰ χέρια γὰρ νὰ τὸν πᾶνε σ' ἕνα κλησιδάκι, πού τοὺς χρησίμευε γὰρ πρόχειρο νοσοκομεῖο. Κεῖ πού τὸν παγαίνανε, ὁ Μαβίλης ἀνασηκώθηκε καὶ γύρισε τὸ κεφάλι του νὰ ἰδεῖ ἂν οἱ στρατιῶτες φτάσανε στὸ ψήλωμα. Τότε τότε βρῆκε ἡ δεύτερη σφαῖρα πού τοῦ τρύπησε τὸ λάρυγγα καὶ τοῦφερε ἄφτονο αἷμα. Μόλις πρόφτασε νὰ πεῖ: «Ὅλες τίς δόξες τίς περίμενα, ὄχι ὅμως καὶ τὴ δόξα νὰ πεθάνω γὰρ τὴν πατρίδα μου» καὶ τίποτ' ἄλλο. Ζήτησε μόνον μὲ γενεψίματα χαρτί καὶ μολύβι γὰρ νὰ γράψῃ μὰ δὲ βρεθήκανε—καὶ ξεψύχησε. Τὸν ἀπιθώσανε στὸ κλησιδάκι μέσα καὶ ἀπομακρυνθήκανε γιὰτὶ οἱ Τούρκικες ὀβίδες ἀρχινήσανε νὰ σκοῦνε ὀλόγουρα στὴ μικρούλα ἐκκλησιά, πού τὴν εἶδανε ὕστερα νὰ καίγεται μὲ ὄλους, νεκροὺς καὶ πληγωμένους, πού εἶχε μέσα